

การศึกษาเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ

กรณีศึกษา : อำเภอทุ่งสงจังหวัดนครศรีธรรมราช

Disaster prevention and mitigation network development : A Case Study of Thung Song district in Nakhon Si Thammarat Province

อุษา คะณ ¹, เสาวรัตน์ บุษรานนท์ ², รัฐวรธรณ์ กิ่งแก้ว ², ชัยยุทธ อ่อนอินทร์ ¹,
สุรสิทธิ์ ศักดา ³, มานิตา สองสี ⁴, และ สวัสดิ์ ทองศรีนุช ⁵

¹นักวิจัยอิสระ

²คณะวิทยาการจัดการ วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

³คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

⁴คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

⁵สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เทศบาลเมืองทุ่งสง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลการจัดการรับมือกับอุทกภัย ปังจ๊ายที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการดำเนินงานของเครือข่ายและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายป้องกันอุทกภัยและดินถล่มอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย คณะทำงานด้านกายภาพ และคณะทำงานด้านสังคม กฎหมาย ระบบแผนพัฒนาและผังเมือง การเก็บข้อมูลใช้รูปแบบการสัมภาษณ์จากผู้บริหารเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและชุมชน รวมถึงการสังเกตการดำเนินงานจริงของเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ

ผลการวิจัยพบว่ามี 2 ปังจ๊าย ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาเครือข่าย คือ 1) ปังจ๊ายที่สามารถควบคุมและจัดการได้คือ ทรัพยากร โครงสร้างอำนาจหน้าที่ ระบบการปฏิบัติงาน การติดต่อสื่อสารภายใน และ 2) ปังจ๊ายที่ไม่สามารถควบคุมได้ ได้แก่ สภาพแวดล้อมการดำเนินงาน และสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ผลงานวิจัยทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับทราบปังจ๊ายที่ส่งผลกระทบต่อจัดการดำเนินงาน แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยทุกภาคส่วนร่วมกันนำเสนอแนวความคิด ในการปรับแผนขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เร่งด่วนในปีถัดไป เพื่อรับมือการเกิดอุทกภัย โดยการจัดทำเป็นคู่มือ นอกจากนี้ชุมชนก็ได้รับทราบข้อมูล แนวทางการปฏิบัติตนเพื่อให้ประกอบการตัดสินใจการแก้ไขและป้องกันปัญหาด้านภัยพิบัติในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำสำคัญ : พัฒนาประสิทธิภาพ / เครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ / ภัยพิบัติ / เทศบาลเมืองทุ่งสง /
นครศรีธรรมราช

Abstract

The objective of this research is to investigate the flood management information, factors affecting the network operational management, and the disaster prevention and mitigation network. The factors consisted of the physical team work and Committee Social Law Town Planning Plan. Deep interviews and site visit were main tools for data collection.

The results indicated that there were two factors affection network development 1) controllable factors comprising to resources, authority structures, operating system and internal communications and 2) uncontrollable factors including short term uncontrollable (operational environment and general environment). The results directly served the local governmental organization as the practical guideline manual for all stakeholders in decision to prevent and solve the future disasters in Thung Song, Nakhonsithammarat.

Keywords: Efficient development / Disaster prevention and mitigation network/ Disaster/
Thung Song, Nakhonsithammarat

บทนำ

ปัญหาอุทกภัยและดินถล่มในเขตอำเภอทุ่งสงเกิดจากมีปริมาณน้ำฝนมาก เนื่องจากสภาพพื้นที่อำเภอทุ่งสง มีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขาและที่ราบหุบเขา จากลักษณะดังกล่าวจึงทำให้มีปริมาณน้ำส่วนเกินมาเติมปริมาณน้ำผิวดินที่มีอยู่ตามสภาพปกติจนเกินขีดความสามารถการระบายน้ำของแม่น้ำ ลำคลอง ก่อให้เกิดน้ำหลากฉับพลัน และยังส่งผลให้มวลดินหรือหินไถลเลื่อนลงจากพื้นที่ต่ำกว่า และยังมีสาเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์ โดยการปิดกั้นการไหลของน้ำตามธรรมชาติ ในช่วงระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา นับว่ามีความถี่และความรุนแรง ซึ่งทำความเสียหายต่อชีวิต และทรัพย์สินจากเหตุการณ์น้ำท่วมครั้งสำคัญ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2548 วัดปริมาณน้ำฝนได้ 150.8 มิลลิเมตร (พิระศักดิ์, 2549) ทำให้บริเวณเขตเทศบาลเมืองทุ่งสง มีระดับน้ำท่วมสูง ประมาณ 0.50 เมตร น้ำท่วมขังประมาณ 1-2 วัน ก่อให้เกิดความเสียหายคิดเป็นมูลค่า 42,025,178 บาท (สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเทศบาล เมืองทุ่งสง ,2549) และเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2549 ก่อให้เกิดความเสียหายคิดเป็นมูลค่า 119,610,000 บาท (สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเทศบาล เมืองทุ่งสง, 2549) ครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2553 ได้เกิดเหตุการณ์น้ำท่วม คิดเป็นมูลค่าความเสียหาย 988,390 บาท (แบบสรุป ส.ก.2 เพื่อสำรวจผู้ประสบอุทกภัยปี 2553) ซึ่งจากเหตุการณ์น้ำป่าไหลหลาก สิ่งที่เกิดพร้อมกันคือดินถล่มเกิดขึ้นในขณะหรือภายหลังพายุฝนตกหนักต่อเนื่องที่มีปริมาณฝนที่มีมากกว่า 1,000 มิลลิเมตร (กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิถุนายน 2554) ทำให้เกิดผลเสียหายต่อทรัพย์สินและผู้เสียชีวิต 2 ราย ในระหว่างวันที่ 24 - 31 มีนาคม และสืบเนื่องจากการจัดประชุมสัมมนากลุ่มย่อย การบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำตรัง จัดขึ้นเมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555 พบว่าการประสบอุทกภัยและดินถล่มของชุมชนในอำเภอทุ่งสง ที่ผ่านมาชุมชนส่วนใหญ่ที่ประสบอุทกภัยและดินถล่มดังกล่าว ยังไม่ได้ปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมั่นคงกับสภาพอุทกภัยและดินถล่มที่เกิดขึ้น รวมทั้งยังไม่มี

การรวบรวมและจัดทำระบบฐานข้อมูลอุทกภัยและดินถล่มที่สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจ การแก้ไขและป้องกันปัญหาด้านภัยพิบัติในอำเภอทุ่งสงที่สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วและการพัฒนา เครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งเป้าหมาย ศึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัย พิบัติ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งในด้านวิชาการความรู้และทักษะประสบการณ์ที่จำเป็นต่อ การบริหารจัดการอุทกภัยและดินถล่มอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งรับรู้และเข้าใจชุมชนที่จะเป็นเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะระบบฐานข้อมูลที่เพียงพอเพื่อการเตรียมการป้องกันปัญหา อุทกภัยและดินถล่มที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการรับมือกับอุทกภัยของเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการดำเนินงานของเครือข่ายป้องกัน และบรรเทาภัยพิบัติของอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชที่ผ่านมารวมทั้งความต้องการแก้ไขปัญหา
3. เพื่อหาแนวทางพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ ในการจัดการรับมือ กับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
4. เพื่อนำงานวิจัยและองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่ชุมชน องค์การภาครัฐและองค์การภาคเอกชน อย่างตรงตามความต้องการของชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

ประกอบด้วย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ครอบคลุมพื้นที่ในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 2.1 ศึกษาการจัดการรับมือกับอุทกภัยของเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติของอำเภอ ทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย คณะทำงานด้านกายภาพ และคณะทำงานด้านสังคม กฎหมาย ระบบแผนพัฒนาและผังเมือง
 - 2.2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการดำเนินงานของเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัย พิบัติของอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชที่ผ่านมารวมทั้งความต้องการแก้ไขปัญหา
 - 2.3 ศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ ในการจัดการ รับมือกับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
 - 2.4 นำงานวิจัยและองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่ชุมชน องค์การภาครัฐและองค์การภาคเอกชน อย่างตรงตามความต้องการของชุมชน
3. ขอบเขตด้านประชากร ประกอบด้วย
 - 3.1 หน่วยงานภาครัฐบาล ได้แก่ อำเภอทุ่งสงเทศบาลเมืองทุ่งสงและองค์การบริหาร ส่วนตำบลในอำเภอทุ่งสง กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 42 กองกำกับการ 8 การฝึกพิเศษเรือนจำ

อำเภอทุ่งสงบริษัทปูนซีเมนต์ไทย (จำกัด) สาขาทุ่งสง ที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราชสาขาทุ่งสง ศูนย์อุทกวิทยาภาคใต้ พัทลุง โครงการชลประทานจังหวัดนครศรีธรรมราช แขวงทางหลวงนครศรีธรรมราช การประปาส่วนภูมิภาคทุ่งสง สำนักงานคุมประพฤติสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 อุทยานแห่งชาติน้ำตกโยง หน่วยบริการป่าไม้อำเภอทุ่งสง ท้องถิ่นอำเภอ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (สมาชิกสภาจังหวัดในเขตพื้นที่อำเภอทุ่งสง)

3.2 หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานย่อยๆ ที่รวมตัวกันของเพื่อร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยและดินถล่ม ได้แก่ สมาคมจางฮั่วสโมสรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มูลนิธิและสถาบันการศึกษา วัดท่าแพ

3.3 ประชาชนในพื้นที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การทบทวนวรรณกรรม

จากผลการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาประสิทธิภาพเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารตำรา งานวิจัย ดังนี้

สุทธิศักดิ์ ศรีลัมพ์, (2550) ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาพฤติกรรมการเกิดน้ำท่วม-ดินถล่มในพื้นที่ต้นแบบเพื่อสร้างแบบจำลองสำหรับกำหนดเกณฑ์และวิธีการในการเตือนภัยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาต้นแบบในการวิเคราะห์พื้นที่โอกาสเกิดและเสี่ยงภัยดินถล่ม และการตั้งเกณฑ์ในการเตือนภัยด้วยน้ำฝน จากการแบ่งพื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่มในประเทศไทยได้เป็น 6 พื้นที่ โดยค่าดัชนีความชุ่มชื้นวิกฤตมีค่าเฉลี่ยประมาณ 800 - 1,000 มม. โดยมีค่าสัมฤทธิ์ความแปรปรวนประมาณร้อยละ 20 การติดตั้งอุปกรณ์วัดพฤติกรรมน้ำไหลซึมและการเคลื่อนตัวของน้ำลงสู่มวลดิน

กัม ภคเมธาวิ และคณะ, (2552) ทำการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมเชิงพื้นที่ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการทำงาน โดยศึกษาแนวคิด รูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการสังคมของภาครัฐ ภาคประชาสังคมและชุมชน ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ผ่านการสืบค้นเอกสารรายงานการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การวิเคราะห์ ตลอดจนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมสัมมนาและศึกษาดูงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคนและองค์กรจากการทำงานโดยมีจินตนาการอยู่ที่ การประสานเชื่อมโยง/บูรณาการกองทุนหรืองบประมาณโครงการต่าง ๆ เข้ากับกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อเป็นกลไกในการสนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดและกลไกการจัดสวัสดิการสังคม มาจาก 2 ฐานคิดสำคัญคือ (1) ฐานคิดทางศาสนาที่เน้นการแก้ไขปัญหาสังคม โดยสร้างการเปลี่ยนแปลงจากภายในของบุคคล มีสถาบันศาสนาทำหน้าที่เป็น “หน่วยจัดการ” สวัสดิการสังคมและ (2) ฐานคิดทางการเมืองซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดระบบภายนอกให้เหมาะสม โดยมีรัฐธรรมนูญ แผนพัฒนาประเทศ กฎหมาย และนโยบายของรัฐเป็นกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนผ่านระบบราชการ ผลเชิงกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโครงการวิจัยที่สำคัญ คือ (1) สร้างการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการกองทุนของคณะอนุกรรมการบริหารกองทุนและคณะทำงาน (2) สร้าง “ความสัมพันธ์ใหม่” ระหว่างหน่วยจัดการด้านการพัฒนาสังคมสู่การทำงานเชิงเครือข่ายมากขึ้น

อุษา คะณ, (2553) ทำการศึกษาเรื่องพัฒนาศักยภาพของการป้องกันและแก้ไขปัญหาคูทกภัยของเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเกิดคูทกภัยของเทศบาลเมืองทุ่งสง รวมถึงปัญหา และการพัฒนาศักยภาพการแก้ไขปัญหาคูทกภัยของเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาคูทกภัยประกอบด้วย 3 ประการ คือ ภูมิประเทศ การประกาศใช้พระราชบัญญัติผังเมืองรวม และการบุกรุกที่สาธารณะและลำเหมืองสาธารณะประโยชน์ เทศบาลเมืองทุ่งสงใช้วิธีการแก้ไขปัญหาคูทกภัยโดยการเฝ้าระวังเตือนภัยล่วงหน้า การสังเกตปริมาณน้ำฝนที่ตกในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองทุ่งสงและพื้นที่ใกล้เคียง ผ่านทางเครื่องวัดน้ำฝนอัตโนมัติของกรมอุตุนิยมวิทยาและการส่งเจ้าหน้าที่สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเฝ้าดูปริมาณน้ำจากเสาวัดระดับน้ำฝ่ายวังอ้ายว่าในช่วงที่ฝนตกหนัก

ผลจากการพัฒนาศักยภาพของการแก้ไขปัญหาคูทกภัย พบว่าหลังติดตั้งเครื่องวัดระดับน้ำที่ฝ่ายวังอ้ายว่า เมื่อเครื่องมือส่งสัญญาณแจ้งเตือนไปยังเครื่องรับสัญญาณที่ติดตั้งไว้ที่สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งมีเจ้าหน้าที่เฝ้าฟังสัญญาณและนำข้อมูลไปใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจแจ้งเตือนภัยน้ำท่วม ทำให้ลดปัญหาความล่าช้าในการแจ้งเตือนภัย นอกจากนี้ยังจัดให้มีการฝึกอบรมหลักสูตรมิสเตอร์เตือนภัย ให้แก่ตัวแทนชุมชน เจ้าหน้าที่เทศบาลและบุคคลที่สนใจ พบว่ามีสเตอร์เตือนภัยสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติหน้าที่และถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนในชุมชนได้และทำให้ได้ข้อมูลการเกิดคูทกภัยและทราบข้อมูลที่ต้องเกี่ยวกับการเกิดคูทกภัย นำมาดำเนินงานแก้ไขปัญหาคูทกภัย อีกทั้งยังช่วยให้ชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ สามารถนำแนวทางไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพของการแก้ไขปัญหาคูทกภัย

จากการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ : กรณีศึกษาอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยจะนำมาเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ ในการศึกษาเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ: กรณีศึกษาอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชตามความเหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือคุณภาพ จำแนกเป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1.1 เทคนิคการระดมสมองเป็นเครื่องมือที่ใช้ระดมความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Storytelling) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อสกัดเอาความรู้ โดยใช้กระบวนการ “เข้าถึงและพัฒนา” ซึ่งการร่วมกันวิเคราะห์แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและสร้างความเข้าใจ สร้างการรับรู้ต่อกันและลำดับความสำคัญของสภาพปัญหา ความจำเป็นพื้นฐานและปัญหาเร่งด่วนของชุมชน เครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ และพื้นที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้การประชุมเพื่อระดมความคิดด้วยรูปแบบเวทีประชาคมชาวบ้านและเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ จะช่วยให้ชุมชนรู้จักตนเอง รู้ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนเพื่อจะได้มองเห็นปัญหาของชุมชนเอง ทำความเข้าใจความเชื่อมโยงซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้คนเข้ามาร่วมกันคิดแก้ปัญหา

1.2 เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ วางแผนและดำเนินการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Storytelling) และดำเนินการอัดวิดีโอ จดบันทึก สังเกตและถ่ายภาพการดำเนินกิจกรรมทุกครั้ง จากนั้นจึงให้นักวิจัยร่วมกัน ถอดบันทึกจากการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแต่ละครั้ง จากนั้นจึงเรียบเรียงให้อยู่ในรูปแบบและประเด็นตามวัตถุประสงค์ตรวจสอบภาษา ความเหมาะสมและนำมาตรวจทานอีกครั้งเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้ในแต่ละครั้ง เมื่อได้ข้อมูล คณะผู้วิจัยจะทำการประชุมนักวิจัยเพื่อนำเสนอผลการจัดกิจกรรมและจัดการความรู้ในแต่ละครั้งและเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมวิพากษ์แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ต่อการวิจัยในแต่ละขั้นตอนก่อนที่จะทำการสรุปวิเคราะห์และจัดพิมพ์เป็นเล่มสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการบันทึกข้อมูลเฝ้าสังเกตการจัดประชุมแลกเปลี่ยน ข้อมูลจากการสืบค้นเอกสาร งานวิจัย เพื่อมาวิเคราะห์ เนื้อหา ความเหมาะสม และสรุปประเด็นสำคัญ ประมวลผลเกี่ยวกับกระบวนการ “เข้าถึงและพัฒนา” เพื่อจัดแผนดำเนินการพัฒนา ศักยภาพเครือข่าย และการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่หน่วยงานและชุมชนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสรุปผลการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชนและเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช รวมถึงปรับปรุงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของชุมชน และเครือข่าย

ผลการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เรียบเรียง วิเคราะห์ และข้อค้นพบข้อมูลจากกระบวนการวิจัย โดยนำเสนอตามวัตถุประสงค์จากการวิจัยและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่กลุ่มเป้าหมายได้นำเสนอให้เกิดประโยชน์ต่องานวิจัยและการพัฒนาประสิทธิภาพเครือข่าย ซึ่งการถ่ายทอดเทคโนโลยีแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการถ่ายทอดเทคโนโลยีในภาพรวมให้กับหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งอำเภอได้รับทราบ โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิด ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้แนวคิด และกระบวนการของการจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมการสร้าง เครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีปฏิบัติ การ ซึ่งผู้วิจัยมีความคาดหวังให้ผู้เข้าร่วมรับฟังเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาเครือข่าย

1. ผลการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ลักษณะการถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นการจัดเวทีย่อยร่วมกับชาวบ้านในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำเสนอข้อมูลที่ได้ค้นพบจากกระบวนการ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา และนำมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งสามารถสรุปผลการประชุม

1.1 การวางแผนเมือง การขยายตัวของชุมชนส่งผลกระทบต่อแหล่งของน้ำ เช่น คูระบายน้ำ ยังไม่ครอบคลุมส่งผลให้ถนนบางเส้นน้ำท่วมขังเมื่อเกิดภาวะฝนตกหนักเพราะน้ำไม่สามารถระบายออกได้ การบูรณาการความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนปกครอง ให้กระทำด้วยความจริงใจไม่หวังผลทาง

การเมืองชุมชนควรมีการออกมานำเสนอแนวความคิดเพื่อสะท้อนปัญหาของชุมชนนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่อผู้บริหารอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการผลักดันกฎหมายเพื่อรองรับการทำงานของชุมชนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

1.2 หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นมีแผนรับมือและการเฝ้าระวังอยู่แล้วแต่เนื่องจากเกินที่คาดการณ์ไว้ ทั้งด้านปริมาณน้ำฝนและช่วงเวลาที่เกิดเหตุ จึงไม่สามารถรับมือได้ทัน

1.3 ขาดพื้นที่รับน้ำและการบริหารจัดการน้ำ

1.4 แต่ละท้องถิ่นต่างจัดการเฉพาะในเขตของตนเอง ขาดความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นอย่างจริงจัง

1.5 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหลังจากมีการประชุม ปรึกษาหารือ ระดมความคิดเห็นแล้ว ควรมีการนำกลับมาปฏิบัติตามที่ได้ประชุมไว้อย่างจริงจัง ตั้งใจ

1.6 ควรมีการจัดกระตุ้นเตือนภัยให้ประชาชนมีความตื่นตัวในการเตรียมความพร้อมและติดตามข้อมูลข่าวสาร

1.7 เรียนรู้การใช้ข้อมูลการเตือนภัยของหน่วยงานที่มีอยู่แล้ว และให้มีระบบเตือนภัยที่เข้าถึงทุกครัวเรือนในพื้นที่เสี่ยง

แนวปฏิบัติในการบริหารงานแบบเครือข่ายในภาครัฐ (ผลจาก เวที สัมมนา กลุ่มย่อย)

1. การออกแบบและการนำไปปฏิบัติ วิเคราะห์ระบบ มุ่งเน้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนา

2. การประสานงานในเครือข่ายใช้การเลือกทำงานกับคนที่อยู่กับปัญหา รู้และเข้าใจ แสดงออกซึ่งความต้องการและมุ่งมั่นตั้งใจ ที่จะจัดการด้านน้ำท่วมและผังเมือง

3. การติดตามผล โดยสร้างโอกาสให้ภาคประชาชน และเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบผลการดำเนินการ และช่วยจัดทำข้อเสนอ

4. การเสริมสร้างประสิทธิภาพสนับสนุน และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้แก่ภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทบทวน ระเบียบข้อบังคับ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการปรับใช้กับทุกพื้นที่ โดยจัดอบรมระหว่างเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขยายผลการทำงาน

ภาพที่ 1. ประมวลภาพการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ผลการถ่ายทอดเทคโนโลยีในภาพรวมให้กับหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งอำเภอทุ่งสง

จากการจัดเวที พบว่าสถานการณ์และการจัดการที่ผ่านมา ในมุมมองของผู้นำและตัวแทนของเครือข่ายป้องกันฯ พบประเด็นที่ควรร่วมกันพิจารณา ทบทวน คือ ขาดความเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างประเด็นต่าง ๆ และระหว่างพื้นที่ แต่ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บางท้องถิ่นยังไม่สนใจ และให้ความสำคัญ นโยบายไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มบริหาร (การเมือง) รวมถึงขาดความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น และประชาชนขาดส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการ

ข้อเสนอในการจัดการแก้ปัญหาของที่ประชุม มีดังนี้ (เรียงตามความเร่งด่วน)

1. ท้องถิ่นร่วมกันจัดการข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างประเด็นต่าง ๆ และระหว่างพื้นที่
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งผู้ปฏิบัติงานตัวจริงเข้ามาประชุมทุกครั้ง เพื่อให้สามารถรับรู้ข่าวสารข้อมูลที่แท้จริงและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
3. เพิ่มบทบาทเครือข่ายภาคประชาชน กระจายอยู่ในพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมและตรวจสอบการทำงานของท้องถิ่น
4. ผู้อำนวยการเครือข่าย ทำความเข้าใจกับท้องถิ่นให้เห็นความสำคัญในการจัดทำงบประมาณประจำปี เพื่อใช้ในการงานป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติอย่างแท้จริง
5. จัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาด้านเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติให้สอดคล้องและประสานแผนระดับอำเภอ
6. ไม่มีอำนาจในการสั่งการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยภาพรวม ศูนย์อำนวยการที่ชัดเจน การทำงานที่ชัดเจน แต่หลังจากสัมมนาครั้งนี้ ทางอำเภอทุ่งสง จัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย วาตภัยและดินโคลนถล่ม ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอทุ่งสง โดยมี นายสกล จันทรักษ์ ปลัดจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประธานในพิธีเปิด เพื่อให้การปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย วาตภัยและดินถล่มที่อาจจะเกิดขึ้นในพื้นที่เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2556

ภาพที่ 2. ประมวลภาพการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่หน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ผลการนำไปใช้ประโยชน์

จากผลการดำเนินงานวิจัย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการนำเสนอข้อมูลที่ค้นพบ ทำให้องค์กรรับทราบปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการดำเนินงาน แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยทุกภาคส่วน ร่วมกันนำเสนอแนวความคิด และเครือข่ายได้รับทราบถึงศักยภาพ และขีดความสามารถ ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เร่งด่วน เพื่อรับมือการเกิดอุทกภัย นอกจากนี้ชุมชนก็ได้ รับทราบข้อมูล แนวทางการปฏิบัติตนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจการแก้ไขและป้องกันปัญหาด้านภัยพิบัติ ในอำเภอทุ่งสง ผ่านทางคู่มือ ที่คณะผู้วิจัยได้ตีพิมพ์เผยแพร่ให้ชุมชนในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และบุคคลที่สนใจ

นอกจากนั้น ประโยชน์ที่เครือข่ายได้รับประเด็นสำคัญคือเกิดกลไกความร่วมมือระหว่างสถาบัน อุดมศึกษา ชุมชน องค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ สามารถทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับทราบปัจจัย ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการดำเนินงาน แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยทุกภาคส่วน ร่วมกันนำเสนอแนวความคิด ในการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ ในการจัดการรับมือกับภัยพิบัติที่อาจเกิด ขึ้นในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อเสนอในการจัดการแก้ปัญหาดังกล่าวของที่ประชุม คือ ท้องถิ่นร่วมกันจัดการข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูล ระหว่างประเด็นต่าง ๆ และระหว่างพื้นที่ หน่วยงานเครือข่ายควรส่งผู้ปฏิบัติงานตัวจริงเข้ามาประชุม ทุกครั้ง เพื่อให้สามารถรับรู้ข่าวสารข้อมูลที่แท้จริงและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และเป็นไปในทิศทาง เดียวกัน เพื่อบทบาทเครือข่ายภาคประชาชน กระจายอยู่ในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมและตรวจสอบการทำงานของ ท้องถิ่น หัวใจหลักของการทำงานคือผู้อำนวยการเครือข่าย ทำความเข้าใจกับท้องถิ่นให้เห็นความสำคัญ ในการจัดทำงบประมาณประจำปี โดยจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาด้านเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ ให้สอดคล้องและประสานแผนระดับอำเภอ ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เร่งด่วนในปีถัดไป เพื่อรับมือ การเกิดอุทกภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิม ภคเมธาวิ และคณะ (2552)

นอกจากนั้นในระดับชุมชนได้มอบคู่มือรับสถานการณ์น้ำท่วม ให้กับพื้นที่ศึกษาเพื่อไว้คอยศึกษา และรับทราบข้อมูล แนวทางการปฏิบัติตนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจการแก้ไขและป้องกันปัญหา ก่อนเกิดด้านภัยพิบัติในอำเภอทุ่งสง

ข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาเครือข่ายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ ของอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพเครือข่ายโดย

1. ปัญหาของการจัดการงานภัยพิบัติคือ การบริหารจัดการปัญหาภายใต้เวลาที่บีบบังคับ ซึ่งสิ่งที่ สำคัญคือระบบที่จะต้องทำให้ชาวบ้านหรือชุมชนสามารถพึ่งพิงตนเองได้ ควรมีการจัดตั้งหน่วยกู้ชีพของ ชาวบ้านที่และออกไปช่วยชาวบ้านด้วยกันเมื่อเกิดเหตุในพื้นที่ของเขาขึ้น โดยผ่านเครือข่ายการทำงาน

2. ระบบอาสาสมัครชุมชนที่เกิดขึ้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องสนับสนุนให้ระบบอาสาสมัครทำงานในพื้นที่ให้ได้อย่างเข้มแข็งเพื่อการพึ่งพิงตนเองได้อย่างยั่งยืน
3. จัดตั้งกลไกการทำงานขึ้น โดยสร้างการรับรู้ข้อมูลให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกภาคส่วนและการทำงานของเรจะต้องรองรับความหลากหลายของชุมชนให้ได้มากที่สุด
4. ดำเนินการนโยบายขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยร่วมบูรณาการทำงานกับทุกภาคส่วนในการร่วมคิด ร่วมกันวางแผน เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน
5. การจัดการภัยพิบัติของหน่วยงานภาครัฐ ควรมีการให้อำนาจและส่งเสริมศักยภาพแก่ผู้นำชุมชนในพื้นที่เสี่ยงพร้อมทั้งการจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นไว้ในพื้นที่อย่างเตรียมพร้อม และทรัพยากรต้องมีการจัดสรรอย่างโปร่งใสในการทำงานไม่ว่าจะเป็นก่อนหรือหลังเกิดภัย
6. ชุมชนเป็นฐานของทรัพยากรทุกด้าน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติด้วยตนเองเป็นฐานของการพึ่งตนเองเป็นหลัก

เอกสารอ้างอิง

- กิม ภคเมธาวิ และคณะ. (2552). การวิจัยนำร่องขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมเชิงพื้นที่. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์: กรุงเทพฯ.
- พิระศักดิ์ ชมพูนุช. (2549). การศึกษาแนวทางบรรเทาน้ำท่วมเทศบาลเมืองทุ่งสงด้วยแบบจำลองคณิตศาสตร์ HEC - RAS. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: กรุงเทพฯ.
- สุทธิศักดิ์ ศรีลัมพ์. (2550). การศึกษาพฤติกรรมการเกิดน้ำท่วม-ดินถล่มในพื้นที่ต้นแบบเพื่อสร้างแบบจำลองสำหรับกำหนดเกณฑ์และวิธีการในการเตือนภัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: กรุงเทพฯ.
- อุษา คะณ. (2553). การพัฒนาศักยภาพของการป้องกันและแก้ไขปัญหาลูกทกภัยของเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. เครือข่ายการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน สกอ. ภาคใต้ตอนบน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

